

Дисципліна: «Українознавство» (за вибором студентів)

Група: II курс.

Факультети: фортепіанний, оркестровий (скрипка, струнні, духові – дерев'яні та мідні), вокальний (оперний та камерний спів), диригентсько-хоровий, композиторський, музичної режисури факультети.

Дата занять: 25.04.

Тема:

Культурна спадщина Києва

ПЛАН

1. З історії розвитку міста.
2. Видатні архітектурні пам'ятки Києва.
3. Музеї Києва.
4. Видатні архітектурні пам'ятки Київщини.
5. Музеї Київщини.
6. Місця, пов'язані з народженням та перебуванням видатних діячів культури.

ТЕЗИ

1. З історії розвитку міста. Джерела для вивчення історичної топографії стародавнього Києва. Література з проблем історії міста. Перші історики Києва (М. Берлинський, митрополит Євгеній Болховитінов, Л. Похилевич, М. Закревський, Ф. Ернст).

Стародавні поселення на території Києва. Формування центру за часів Володимира та Ярослава. Історичні околиці міста (Угорське, Берестове, Красний двір, Предславине, Печерський, Видубицький, Кирилівський монастирі, Звіринецькі печери, Китаєве, Голосієве, Святошин, Дарниця та ін.).

2. Видатні архітектурні пам'ятки Києва: архітектурні ансамблі Софії Київської, Свято-Успенської Києво-Печерської лаври, Видубицького,

Михайлівського Золотоверхого, Флорівського, Покровського монастирів, Золоті ворота (1017-1024), церква Спаса на Берестові (1117-1125), Кирилівська (середина XII, середина XVIII ст.), Миколи Притиска (1631), Іллінська (1692), Феодосія Печерського (1698-1702), Андріївська (1747-1753), Покровська (1766), Троїцька (1763-1768), Миколи Набережного (1772-1775) церкви, навчальний корпус Києво-Могилянської академії (1704-1740), Маріїнський (1745-1752) та Кловський (1752-1756) палаци, Губернаторський будинок (1780), Гостинний двір (1809), церква-ротонда на Аскольдовій могилі (1810), Олександрівський костел (1817-1842), Інститут шляхетних дівчат (1832-1842), Університет (1837-1843), будинок Музею Т. Шевченка (будинок П. Демидова, згодом М. Терещенка, 1841, 70-ті рр. XIX ст.), Володимирський собор (1862-1896), будинок Спілки письменників України (кінець XIX ст.), будинок Музею образотворчого мистецтва (1897-1899), замок Річарда Левове серце (1902), Будинок Городецького (1902-1903), Миколаївський костел (1899-1909), Державний банк (1902-1905, 1934), Будинок учителя (1911) та інші.

3. Музеї Києва: Андріївська церква, Державний історико-архітектурний заповідник «Софія Київська», Державний музей Т. Г. Шевченка, музей Західного та Східного мистецтва, Золоті ворота, Історичний музей України, Історичних коштовностей України, Історії Великої вітчизняної війни 1941–1945 рр., Державний архів-музей літератури та мистецтва України, Центральний науково-природничий музей, Музей історії м. Києва, Національний історико-культурний заповідник «Києво-Печерська лавра», Книги та книгодрукування, Літератури України, Театрального, музичного та кіномистецтва, Українського декоративного мистецтва, Кирилівська церква, Косий капонір, Літературно-меморіальний будинок-музей Т. Шевченка, Літературно-меморіальний будинок-музей Лесі Українки, Літературно-меморіальний будинок-музей М. Булгакова, Літературно-меморіальний будинок-музей М. Рильського, Літературно-меморіальний будинок-музей П. Тичини, Медицини України, Меморіальний

будинок-музей М. Лисенка, Меморіальний кабінет-музей В. Косенка, Народної архітектури та побуту України, Національний художній музей, Педагогічний, Західного та Східного мистецтва імені Б. та В. Ханенків, Російського мистецтва.

Завдання

Коротко викласти свої враження від певної екскурсії Києвом, відвідання храму, музею, театру тощо («Моє відкриття Києва»).

Література

1. Алферова Г.В., Харламов В.А. Киев во второй половине XVII века : Историко-архитектурный очерк. Київ : Наукова думка, 1982. 160 с.
2. Андреевская церковь: Фотоочерк / Фото В.Б. Соловского; Авт. текста А.К. Мироненко. Київ : Мистецтво, 1980. 63 с.
3. Асеев Ю.С. Архитектура древнего Киева. Київ : Будівельник, 1982. 160 с.
4. Берлинский М. Краткое описание Киева. Репринтное изд-е с изд-я: СПб, 1820. Київ : Час, 1991. 224 с.
5. Вулиці Києва: Довідник / За ред. А. В. Кудрицького. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1995. 352 с.
6. Государственный исторический музей УССР : Фотопутеводитель. Київ : Мистецтво, 1988. 223 с.
7. Государственный музей театрального, музыкального и киноискусства УССР: Фотопутеводитель по экспозиции «Театральное искусство Украины». Текст Г. М. Галабутская, К. Н. Питоева. Київ : Мистецтво, 1985. 127 с.
8. Гук О. М. 20 лучших экскурсий по Киеву / Худож.-оформитель И. В. Осипов. Харьков : Фолио, 2008. 316 с.
9. Гупало К. Н. Подол в древнем Киеве. Київ : Наук. думка, 1982. 128 с.

10. Державний музей Т. Г. Шевченка : Фотокнига / Авт-упоряд Л. Внучкова та ін. Київ : Мистецтво, 1981. 143 с.
11. Доценко Т., Лябах М., Парамонов О. Київ. Мандрівка стародавнім містом / Київ : Київський дім, 1998. 57 с.
12. Ернст Ф. Л. Київ : Провідник. Київ : Вид. ВУАН, 1930. 797 с.
13. Жмир В. Ф. Шевченко в Києві: Фотопутівник. Київ : Мистецтво, 1984. 127 с.
14. Історія Києва. У 3-х томах, 4-х книгах. Переклад з рос. Т. І. Київ : Наук. думка, 1986. 382 с.
15. Квитницький-Рыжов Ю. Н. Некрополи Киева. Київ : НПП «Маріам», 1993. 30 с.
16. Киево-Печерский государственный историко-культурный заповідник : Фотопутеводитель. Київ : Мистецтво, 1983. 192 с.
17. Київщина: Фотоальбом / Упоряд. та текст І. Чумака. Київ : Мистецтво, 1984. 143 с.
18. Киркевич В. Собор Святого Владимира в Киеве: Историко-искусствоведческий очерк. Київ : УПЦ КП, 1995. 47 с.
19. Кілессо Т. С. Видубицький монастир. Київ : Техніка, 1999. 127 с.
20. Кошиць О. Спогади. Київ : Рада, 1995. 384 с.
21. Леонтьев Д. В. Архитектура Украины. Большая иллюстрированная энциклопедия. Харків : Веста, 2010. 224 с.
22. Літературно-меморіальний музей Максима Рильського в Києві : Короткий путівник. Київ : Реклама, 1984. 47 с.
23. Меморіальний будинок-музей М. В. Лисенка в Києві : Фотоальбом. Київ : Мистецтво, 1983. 47 с.
24. Мовчан І. І. Давньокиївська околиця. Київ : Наук. думка, 1993. 173 с.
25. Монастыри и храмы Киева: Справочник-путеводитель. Изд-е 4-е, доп. / Сост. свящ. А. Кандий. Київ : приложение к газете «Кирилица», 2004. 64 с.

- 26.Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького : Ілюстроване інформаційне видання / Упоряд.: Н. Терехова, О. Кірієнко, Р. Скорульська, І. Щукіна. Київ : Кий, 2007. 144 с.
- 27.Музей истории города Киева: Фотопутеводитель. Київ : Мистецтво, 1988. 223 с.
- 28.Музей Марії Заньковецької / Автор тексту Г. Галайбутська. Київ : Зовнішноторгвидав, 1994. 12 с.
- 29.Петровский М. Городу и миру: Киевские очерки. Київ : Рад. письменник, 1990. 334 с
- 30.Позняк П., П'ятериков С. Київ : Погляд через століття: Фотопутівник. Київ : Мистецтво, 1988. 239 с.
- 31.Рибаков М. О. З історії околиць Києва / УІЖ. 1981. №1. С. 116–118.
- 32.Рибаков М. О. Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва. Київ : Кий, 1997. 374 с.
- 33.Украина. Путеводитель. 500 куточков, которые стоит посетить / Сост. Ю. С. Воронцова. Харьков – Белгород : Клуб семейного досуга, 2011. 311 с.
- 34.Україна: Путівник / Упоряд. О. Зінкевич, В. Гула. Київ : Балтимор, 1993. 480 с.
- 35.Ульяновський В. І. Диво й дива київського Володимирського собору. Київ : Либідь, 2016. 432 с.

Дисципліна: «Українознавство» (за вибором)

Факультети: історико-теоретичний, оркестровий (народні інструменти)

Дата занять: 30.04.

Факультети: фортепіанний, оркестровий (скрипка, струнні, духові – дерев'яні та мідні), вокальний (оперний та камерний спів), диригентсько-хоровий, композиторський, музичної режисури факультети.

Дата занять: 2.05.

Викладач: Гусарчук Т. В., доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики

Тема:

**Музей театрального, музичного та кіномистецтва
України у місті Києві**

Основний зміст

Музей театрального, музичного та кіномистецтва України – один із провідних науково-освітніх установ Києва. Його колекція нараховує понад 250 тисяч експонатів. Зокрема, це унікальні вертепи й ляльки, старовинні музичні інструменти, численні документальні матеріали (листи, афіші, програми, рукописні та друковані п'єси тощо), які розкривають історію українського театру. Особливу зацікавленість відвідувачів викликають костюми, особисті речі, численні фотографії видатних діячів українського театру, портрети акторів, драматургів, ескізи та макети декорацій театральних вистав.

Історія музею розпочалася у 1923 році, коли при театрі «Березіль» було створено музейну комісію на чолі з актором і режисером Василем Васильком. Вісімсот фотографій та негативів із його колекції стали першими історичними експонатами, що поклали початок фондovим надходженням музею. У театрі встановили «музейний податок»: кожен мав передати щось унікальне зі своїх власних реліквій. (Так, багато цікавих речей подарувала музею Марія Заньковецька, що уможливило згодом створення її меморіального будинку-музею).

Уже наприкінці 1923 року експонувалася перша виставка зібраних матеріалів, а у 1926 році музей було передано Всеукраїнській академії наук. Приміщення було надано музею на території Києво-Печерського історико-культурного заповідника.

З історією українського театру знайомлять відвідувачів вісім залів на першому поверсі музею. Надзвичайно цікаві експонати представлено у першому залі, адже тут ідеться про зародження театрального мистецтва. Обертається ярмаркова карусель із персонажем популярної різдвяної гри «Коза» (голова – із дерева, в одязі – атрибути українського народного жіночого одягу) та з трьома унікальними вертепними скриньками, оригінальною колекцією вертепних ляльок, виготовлених із дерева. Представлені також старовинні маски скоморохів. Отже, відвідувачі музею одразу ж опиняються в атмосфері народного побуту далекого минулого, у надрах якого зароджувалося театральне мистецтво.

У наступних залах розкриваються історичні етапи становлення і розвитку театру. Так, другий зал знайомить із ранніми етапами театральної справи – відкриттям наприкінці XVIII – на початку XIX ст. перших публічних театрів у Харкові, Києві, Одесі, Полтаві, з розвитком кріпосних театрів та із зародженням театру народного спрямування – діяльністю І. Котляревського, якій присвячено центральну частину залу. Ще однією домінантою залу є куточок, присвячений М. Щепкіну. Широко представлено в музеї діяльність театру корифеїв. Так, центральну частину четвертого залу присвячено М. Кропивницькому, підкреслено видатну роль М. Старицького, представлено діяльність родини Тобілевичів – І. Карпенка-Карого, М. Садовського, П. Саксаганського, М. Садовської-Барілотті. Надзвичайно багатою є експозиція п'ятого залу, адже тут представлено діяльність таких зірок української сцени, як М. Заньковецька та С. Крушельницька, показано досягнення українського оперного мистецтва в особі композиторів С. Гулака-Артемівського та М. Лисенка. Непрості й трагічні сторінки історії українського театру розкриваються у наступних залах музею. Окрім постійної експозиції, у приміщенні музею влаштовуються виставки із багатющих архівних фондів. Окрему екскурсію проводять у залі, де представлено унікальну колекцію українських народних інструментів («Живі

струни України»), розміщену на другому поверсі. У цьому залі також систематично проводяться найрізноманітніші творчі зустрічі та концерти.

Контрольні запитання

1. Реконструкція якого персонажа однойменної популярної народної гри була продемонстрована у першому залі музею?
2. Назвіть ім'я видатного актора XIX століття, який розпочинав творчий шлях у кріпацькій трупі графів Волькенштейнів.
3. Портрети яких композиторів – особистих знайомих Тараса Шевченка можна побачити у третьому залі музею?
4. Яка вистава за твором Григорія Квітки-Основ'яненка була поставлена на відкритті львівського театру товариства «Руська бесіда» 1864 року?
5. Назвіть імена ініціаторів створення театрального гуртка при Київському університеті св. Володимира.
6. Якими музичними інструментами володів Марко Кропивницький?
7. Якого українського драматурга, за висловом Івана Франка, отримала Україна після того, як Російська імперія позбулася у його особі поліцейського чиновника?
8. Яка роль стала дебютною для Миколи Садовського у трупі театральних корифеїв?
9. Сценічний костюм до якої ролі Панаса Саксаганського можна бачити у вітрині четвертого залу?

Література та джерела

1. Государственный музей театрального, музыкального и киноискусства УССР: Фотопутеводитель по экспозиции «Театральное искусство Украины». Киев : Мистецтво, 1985. 127 с.

<https://www.youtube.com/watch?v=jTcIEshSNd0>

<https://www.youtube.com/watch?v=yxMW1CagRvk>

<https://www.youtube.com/watch?v=zMXOXyuJDc0>

<https://museum-portal.com/ua/museum/museum-of-theatre-music-and-cinema-of-ukraine>

У підготовці матеріалу взяв участь старший науковий співробітник Музею театального, музичного та кіномистецтва України Антон Олександрович Кармазін.

Дисципліна: «Українознавство» (за вибором)

Факультети: історико-теоретичний, оркестровий (народні інструменти)

Дата занять: 7.05.

Викладач: Гусарчук Т. В., доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики

Тема:

Культурна спадщина Київщини

Основний зміст

1. Архітектурні пам'ятки різних часів у містах Переяслав-Хмельницькому, Білій Церкві, Василькові, Вишгороді, Фастові, с. Пархомівка. Дендропарк «Олександрія» – зразок пейзажного парку ХУІІІ – ХІХ ст.

2. Музеї Київщини: Переяслав-Хмельницький історико-культурний заповідник (Історичний музей, меморіальна кімната Т. Г. Шевченка у будинку А. Козачковського, археологічний відділ, музей народної архітектури та побуту, Літературно-меморіальний музей Г. Сковороди у приміщенні колишнього Переяславського колегіуму, музей кобзарського мистецтва та ін.); Білоцерківський краєзнавчий музей; Яготинський історичний музей та Картинна галерея у колишньому палаці князя М. Г. Репніна-Волконського; меморіальний музей-садиба К. Білокур у с. Богданівка Яготинського р-ну та ін.

3. Місця народження видатних діячів української культури: Ярослава Мудрого (Вишгород), К. Білокур (Богданівка Яготинського району), П. Демуцького (Янишівка-Іванівка Ставищенського р-ну), Л. Долинського (Біла Церква), І. Драча (Теліжинці Тетіївського р-ну), І. Козловського (Мар'янівка Васильківського р-ну), Л. Костенко (Ржищів Кагарлицького р-ну), О. Кошиця (Ромашки Миронівського р-ну), І. Мазепи (Мазепинці Білоцерківського р-ну), А. Малишка (Обухів), П. Мовчана (Велика Вільшанка Васильківського р-ну), І. Новицького (Тараша), М. Примаченко та Г. Верес (Болотня Іванківського р-ну), І. Сошенка (Богуслав), Д. Туптала (Макарів), П. Чубинського (Бориспіль), Шолом-Алейхема (Переяслав-Хмельницький), Я. Яциневича (Біла Церква).

Місця, пов'язані з перебуванням видатних діячів української культури, – Г. Сковороди (Переяслав-Хмельницький), Т. Г. Шевченка (Переяслав-Хмельницький, Яготин, Біла Церква), К. Г. Стеценка (Біла Церква, с. Веприк), І. С. Козловського (с. Мар'янівка).

Завдання

Скласти реєстр міст і сіл Київщини, з якими були пов'язані певні періоди діяльності видатних музикантів, визначити ці періоди.

Література

1. Васильків: Фотоальбом / Упоряд. В. Олійник. Київ : Мистецтво, 1997. 104 с.
2. Галкін С., Гурковська О., Чернецький Є. Структура та символіка старовинного парку «Олександрія» в білоцерківській резиденції графів Браницьких. Вид. 2-ге Біла Церква : Видавець О. В. Пшонківський, 2007. 95 с
3. Дарда В. Переяславські дзвони: Історичний роман. Київ : Рад. письменник, 1990. 237 с.

4. Історичний музей (Переяслав-Хмельницький історико-культурний заповідник). Київ : Реклама, 1980. 20 с.
5. Київщина : Фотоальбом / Упоряд. та текст І. Чумака. Київ : Мистецтво, 1984. 143 с.
6. Кононський О. Пушкін і Біла Церква. Біла Церква : Видавець О. В. Пшонківський, 2011. 160 с.
7. Криворучко Д. М. Олександрія. Київ : Будівельник, 1979. 95 с.
8. Літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди в Переяслав-Хмельницькому: Фотоальбом. Київ : Мистецтво, 1981. 64 с.
9. Меморіальний музей К. Г. Стеценка в селі Веприк / Відповідальна за випуск: Умрик В. А. Веприк : Меморіальний музей К. Г. Стеценка, 2008. 27 с.
10. Музей народної архітектури в Переяслав-Хмельницькому: Фотоальбом. Київ : Мистецтво, 1981. 64 с.
11. Непорожній О. Вас запрошує Богданівка. Меморіальний музей-садиба Катерини Білокур : Буклет, б/р
12. Путівник. Київська область / Авт.-упоряд. Б. В. Мефедов. Київ : Богдана, 2005. 312 с.
13. Скарби нашої пам'яті : Фотоальбом / Упоряд. М. І. Сікорський, Л. І. Тинна. Київ : Мистецтво, 1993. 192 с.
14. Скарбниця історії Надросся (Білоцерківський державний краєзнавчий музей): Фотобуклет. Київ : Мистецтво, 1994. 10 арк.
15. Срібняк М. Л., Федотов В. М. Біла Церква: Історико-архітектурний нарис. Вид. 2-е. Київ : Будівельник, 1970. 52 с.
16. Толкач Ю. Г. Історія Яготина. Київ : ПБП «Фотовідеосервіс», 1994. 112 с.
17. Федотов В. Біла Церква: нотатки архітектора міста: архітектурно-краєзнавчий нарис. Біла Церква : альманах «Біла Церква», ЦНК «Юр'їв», 1998. 134 с.
18. Чернецький Є. Церкви Білої Церкви. Біла Церква : ТОСК, 2000. 12 с.

Контрольні запитання

1. Назвіть архітектурні споруди, які репрезентують у Києві стилі бароко та класицизму.
2. Назвіть музеї міста Києва, в яких Ви побували.
3. З іменами яких видатних музикантів пов'язана історія київських театрів?
4. Яке місто Київської області славиться найбільшою кількістю музеїв?